

PIYANO EĞİTİMİNDE ÖĞRENCİNİN DÜŞÜNCE BİÇİMİNE YÖNELİK BİR ÖĞRETİM ÖNERİSİ

Yrd.Doç.Dr.Özlem ÖMÜR
Ankara Ü. Devlet Konservatuvarı

ÖZET

Piyano eğitimi, öğrencilerin bireysel özelliklerinin ve kişisel farklılıklarının göz önünde bulundurulması gereken bir eğitimidir. Öğrencilerin davranışlarını ve neyi nasıl düşündüklerini anlayabilen bir eğitiminin, bu niteliği sayesinde eğitimi daha verimli hale getireceği düşünülmektedir. Bu noktada eğitiminin yararlanabileceği öğretilerden biri, bireylerin düşünme biçimlerini belirleyen “metaprogramlar”dır.

Metaprogramlar, kişisel farklılıkları ve düşünme biçimlerini anlamak açısından iletişim kolaylığı sağlarlar. Bu nedenle eğitim alanında, eğitimciler, öğrencilerinin kullandığı metaprograma göre hareket edip, onları yönlendirme ve etkili bir öğretim gerçekleştirme olanağı elde edebilirler.

Bu bildiriye, piyano eğitiminde kullanılacak başlıca metaprogramları bilmenin önemi ve bunun piyano eğitimi sürecine nasıl katkı sağlayacağı üzerinde durulmuştur. Ayrıca piyano eğitimcilerinin, bu konuda nasıl bir öğreti sağlayabileceklerine yönelik önerilere yer verilmiştir.

1.GİRİŞ

Mesleki müzik eğitimi süreci, müzik alanında araştırmacı, yaratıcı, yorumlayıcı ve öğretici yetiştiren bir süreçtir. Bu süreçte amaç, yetişmekte olan sanatçı ve eğitimcilere, alan için gerekli tüm bilgileri, davranışları ve birikimleri, bilinçli bir şekilde kazandırmaktır. Mesleki müzik eğitiminin en temel boyutlarından biri çalgı eğitimidir. Çalgı eğitimi, birebir olarak gerçekleştirilen bir eğitim olması nedeniyle, öğrencilerin bireysel özelliklerine göre farklı yaklaşımlar uygulanmasına olanak sağlamaktadır. Çalgı eğitiminin vazgeçilmez bir ögesi olan piyano eğitimi de, öğrencilerin bireysel özelliklerinin ve kişisel farklılıklarının göz önünde bulundurulması gereken bir eğitimidir. Bu noktada en büyük görev, piyano eğitimcisine düşmektedir.

Eğitimci, öğretim sürecinde, öğrencilerin kişilik özelliklerinin ve öğrenme farklılıklarının farkına varabilecek ve buna uygun uygulamalar belirleyebilecek bir niteliğe sahip olmalıdır. Öğrencinin tutumlarını, davranışlarını ve neyi niçin yaptığını anlayabilen bir eğitimci, bu niteliği sayesinde hem eğitimi etkin kılmış olacak hem de eğitimde zaman kaybı yaşanmasını engelleyecektir. Bu noktada eğitimciye yardımcı olabilecek teknikler içeren yaklaşımlardan biri “metaprogramlar”dır.

2.METAPROGRAMLAR

Meta sözcüğü Yunanca’dan gelmektedir ve “ötesi”, “üstü”, ya da “farklı bir düzeyde” anlamını taşımaktadır.(Alder,1998:116) Günlük yaşamda sergilenen davranışların altında yatan ve davranışları oluşturan düşünce modellerine “metaprogramlar” denmektedir. Metaprogramlar, bütün davranışların belli bir yapısı olduğu düşüncesinin temelini oluşturur.(Biçer,1999: 72)

Metaprogramlar, kişilerin dünyayı kendi algıları ve düşünceleri doğrultusunda algılamaları, biçimlendirmeleri ve bu yönde davranışlarına yönelik tekniklerdir. Burada dikkat edilmesi gereken şudur ki, metaprogramların hiçbiri diğerinden iyi ya da kötü değildir. İnsanlar yalnızca kendilerine özgü olan, rahat ettikleri davranış modelini seçmektedirler.

Herkes her zaman aynı metaprogramı kullanacak diye bir kural yoktur. Ama çoğunlukla birinden biri daha ağır basmaktadır (Biçer,1999: 71-72).

Kişisel farklılıkları anlamak açısından önem taşıyan bu tekniklerin, eğitimcinin, öğrencilerinin kullandığı metaprograma göre hareket edip onları motive ederek yönlendirmesine ve onlarla etkili bir iletişim kurmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Öğrencinin hangi metaprograma göre davrandığını bilmek ve öğretimi, bunu göz önüne alarak gerçekleştirmek, hem eğitimciyi rahatlatacak hem de öğrenciyi istenilen performans düzeyine ulaştıracaktır. Bu amaçla, öğretim sürecinde öğrencilerde gözlenebilecek en belirgin 6 metaprogram ve bu metaprogramların davranışa ve düşünce biçimine yansıyan özellikleri aşağıda belirtilmiştir. Ayrıca, tüm bu bilgiler doğrultusunda belirlenmiş olan ve eğitimci tarafından izlenip uygulanabilecek yaklaşımlara da yer verilmiştir.

1. Metaprogram-*Proaktif-Reaktif (Etkin-Edilgen):*

Proaktif öğrenci, kendini motive edebilen, özgüveni yüksek ve sorumluluk almayı seven öğrencidir. Kararlı bir yapısı vardır. Proaktifler, düşüncelerini eyleme dökerler ve bunun sorumluluğunu alırlar. Tepkide değil, etkide bulunurlar (Dövücü,1999:218). Reaktiflerin davranışlarının altında duygusal dürtüler yatar. Bu nedenle, kendi davranışlarının sonucundan, başka kişileri, olayları ya da buldukları şartları sorumlu tutarlar. Durum ve olaylara göre hareket ederler.

“Yapabilirim”, “Yapacağım”, diyebilen öğrenci proaktiftir. Reaktif bir öğrenci ise daha pasif bir dil yapısı kullanır. “Bunu öğrenmek istiyorum” ya da “Bunu yapmam gerekiyor” gibi dolambaçlı bir şekilde kendini ifade eder (Biçer,1999: 74).

Reaktif bir piyano öğrencisi çekingen davranışlar sergilerken, proaktif bir öğrenci, reaktif öğrenciye göre daha girişken ve daha atak davranabilir. Proaktif öğrenci, derste kendisine verilen yeni bir parçayı hemen deşifre etmekten büyük zevk alırken, reaktif öğrenci, derste deşifre yapmaktan çekinir ve daha sonra çalışmak ister.

•Proaktif Öğrenciye Yaklaşım:

Bu metaprograma sahip öğrenciler zaten sorumluluk sahibi ve çalışmaya istekli oldukları için, eğitimde büyük sorun yaşamazlar. Öğrenciye başarılı olduğunu hissettirmek, olumlu pekiştiriciler ve dönütlerle kendisini beslemek ve ileriye yönelik hedefler koymasına yardımcı olmak doğru olacaktır. Proaktifler, “Sen bunları bilerek yapacak konumdasın”, “Kendi isteğinle başarabileceğini biliyorsun” gibi ifadelerle motive olurlar.

•Reaktif Öğrenciye Yaklaşım

Reaktif öğrencilerin önce özgüvenini geliştirmesine yardımcı olmak gerekebilir. Bunun için, düzeyine göre, zorlanmadan çalabileceği bir eser verip, yapabileceğini görmesini ve kendini iyi hissetmesini sağlamak önemli bir adım olur. Ayrıca, öğrencinin hoşuna gidebilecek bir görev verip, sorumluluk almasını sağlamak da girişimciliğini güçlendirebilir. Çalışmaları konusunda anlayışlı ve destekleyici davranmak, reaktif öğrencilere güven duygusu aşılır ve daha çok çalışmaya sevk eder.

2. Metaprogram-*Yaklaşmacı-Uzaklaşmacı:*

Bazı kişiler bir şeye ulaşmak için motive olurken bazıları bir şeyden kaçmak için harekete geçerler. Evrensel olarak acı, zevkten daha güçlü bir motivasyon aracı olduğu için, insanları daha çok motive eder(Dövücü,1999:220).Çünkü insanların çoğu, bir konuda motive olup harekete geçmek için nelerin olmasını istemediklerini düşünme ihtiyacı hissederler (Andreas ve Faulkner,2001:61).

Yaklaşmacı insan, istek ve hedeflerine odaklanır. Uzaklaşmacı insan ise problemlere ve olumsuzluklara odaklanır. Yaklaşmacılar sonuçları düşünerek, uzaklaşmacılar ise olumsuzlukları düşünerek motive olurlar. Yaklaşmacılar için problemlerden çok ne istedikleri önemlidir. Ödüller ve amaçlar onlar için cezbedicidir. Vizyonları geniştir ve sağ beyin ağırlıklıdır. Uzaklaşmacılar, problemleri yaşamamak için ne yapmaları gerektiği konusunda çözüm ararlar. Gerçekçidirler. Mantiğa önem verirler. Sol beyinleri daha baskındır. Yaklaşmacı kişiler, hedefler ve yapılması gerekenlerden bahsederler. Uzaklaşmacılar ise, durumlar, kişiler, engeller ve çatışmalar hakkında konuşurlar(Biçer,1999: 77).

Öğrenciye neden çalıştığını, herhangi bir çalışmanın sonucunda elde edeceği başarıyı düşünmenin mi yoksa başaramazsa kaybedeceklerini düşünmenin mi kendisini motive edeceğini sorarak, kullandığı metaprogramı anlamak mümkün olacaktır. Sınıfta kalmamak, sınav sonrası yaşanabilecek olumsuzlukları yaşamamak için çalışan bir öğrenci “uzaklaşmacı”, iyi not almak ya da çalışmasının karşılığını en iyi şekilde alabilmek için çalıştığını söyleyen bir öğrenci ise “yaklaşmacı” bir tutum içerisinde demektir. Yaklaşmacı öğrenci kendisine verilen eserden hoşlanmasa da ya da zorlanacağını hissetse de eseri bitirdikten sonra yaşayacağı rahatlığı düşünerek hemen çalışmaya başlayabilir. Oysa uzaklaşmacı öğrenci, eseri çalışmayı mümkün olduğu kadar ertelemeye çalışacaktır.

●Yaklaşmacı Öğrenciye Yaklaşım

Bu metaprogramı taşıyan bir öğrenci, “Eğer bu şekilde çalışırsan hedefine ulaşırsın” “Yeterince çalışırsan başarıyı sen de göreceksin, duyacak ve hissedeceksin” gibi sözlerle motive edilmelidir.

●Uzaklaşmacı Öğrenciye Yaklaşım

Uzaklaşmacı öğrenciyi “Eğer bunu yapmazsan korktuğun şey başına gelir” “Şimdi çalışmazsan, yaz sıcaklığında çalışman gerekebilir” şeklinde ters motive etmek daha doğru olacaktır.

Bireyler, olumsuz ifadenin içinde barındırdığı eyleme odaklanırlar. Dolayısıyla her iki ifadenin de yer aldığı bir cümlede, olumsuz ifade sonda olduğunda onu daha iyi hatırlarlar. Zihin, yapılacak şeyden çok, yapılmaması gerekene odaklanır(Andreas ve Faulkner,2001: 60). Bu nedenle öğrenciye önce olumsuz, sonra olumluyu söylemek daha doğru olur. Bu şekilde öğrenciye önce kaçınması gereken problem sunmuş, sonra öğrenci amaca yönlendirilmiş olur. Örneğin:

– “Çalışmanı zamanında bitir, aksatmak yok, tamam mı?” yerine “Çalışmayı aksatmak yok, zamanında bitir, tamam mı?” demek doğru motivasyonu sağlayacaktır.

3.Metaprogram-İç Referans-Dış Referans:

İç referanslılar, kendi doğrularına göre hareket ederler ve başkalarından fazla etkilenmezler. Onlar için kendi kendilerini ikna etmeleri ve başarılı olduklarını kendilerinin hissetmeleri önemlidir. Dış referanslılar için ise, beğenilmek ve takdir görmek önemlidir. Onlar başkalarının fikirlerini dikkate alırlar ve yönlendirilmeye ihtiyaç duyarlar (O'Connor ve Seymour,1994:147).

Öğrenmede dış referans büyük önem taşır. Çünkü öğrenme dışarıdan alınan bilgiyle varolur. Eğer öğrenci dış referansa tamamen kapalıysa bu durum öğrencinin öğrenememesi anlamına gelir. Bunun yanı sıra tamamen başkalarının söz ve davranışlarına güvenip, başarı ve başarısızlıklarını buna göre değerlendirmek, iç referanstan tümüyle mahrum olmak da öğrenciye büyük zarar getirir.

Öğrencinin hangi metaprogramı daha çok kullandığını belirlemek için “Herhangi bir eseri iyi çaldığını nasıl anlarsın?” sorusu sorulabilir. Eğer öğrenci, “Önce kendim iyi

olduğuna inanırım”, “Çalışmamın sonucu beni tatmin eder” gibi cevaplar verirse ağırlıklı olarak iç referans sistemine sahip demektir. Eğer öğrenci “Öğretmenimden övgü alırım”, “Çevremdekilerden çalışıma dair güzel sözler duyarım” şeklinde cevaplar verirse, dış referans sistemini daha çok kullanıyor demektir.

●İç Referanslı Öğrenciye Yaklaşım

İç referanslı öğrenciye, onun kendi görüş ve duygularına saygı duyulduğunu hissettirmek önemlidir. “Bak, diğer arkadaşların nasıl çalışıyor” gibi bir yaklaşım iç referanslı öğrenci için bir şey ifade etmeyecektir. Öğrenciyi “Sen bunları yapabilirsin, yapabileceğini sen de biliyorsun” gibi sözlerle motive etmek gerekir.

●Dış Referanslı Öğrenciye Yaklaşım

Öğrenci dış referans beklentisi içinde olduğu için, her başarısından sonra takdir etmek, olumlu pekiştiriciler vermek ona iyi gelecektir. Öğrenciyi “Ben senin bunu yapabileceğini biliyorum”, “Başaracağına inanıyorum” gibi sözlerle motive etmek doğru olur. Kendisinin karar verdiği durumlarda, verdiği karar yanlışa onaylayacağı kararı bulup, dış referansla uyarmak gerekebilir.

4. Metaprogram-Kurallı-Kuralsız:

Kurallı insanlar planlı işleri severler. Değişiklikten hoşlanmazlar. Düzenlidirler ve prensipler onlar için önemlidir. Kuralsız insanlar ise farklılıklar ve alternatifler ararlar. Kuralları geliştirmek, yaratıcılıklarını ortaya koymak ve seçme haklarını kullanmak isterler (Biçer,1999: 80).

Öğrencilerin hangi metaprogramı kullandıklarını bulmanın en iyi yolu onlara nasıl bir çalışma yöntemi izlediklerini ve ne sıklıkla çalıştıklarını sormak olacaktır. Öğrenci, belli bir plan çerçevesinde ve disiplin içerisinde az da olsa her gün çalışmaya zaman ayırabiliyorsa kurallılar içerisinde. Kuralsız öğrenci ise çalışırken belli kurallara bağlı kalmaktan hoşlanmaz ve bir çalışma planı uygulamak yerine istediği zaman çalışmayı tercih eder.

●Kurallı Öğrenciye Yaklaşım

Kurallı öğrenci genellikle kendi disiplinini oturtmayı başarmış bir öğrenci olduğu için eğitimde büyük sorun yaşamayacaktır. Kurallı öğrencilere çalışırken nasıl çalışacağını ve nelere dikkat edeceğini belli bir plan içerisinde sunmak, onları mutlu eder. Bu tür öğrenciler, dersin belirli bir düzen içerisinde yapılmasından hoşlanırlar.

●Kuralsız Öğrenciye Yaklaşım

Eğitim sürecinde, özellikle piyano eğitimi gibi zorlu, kurallara bağlı bir eğitim sürecinde, kuralsız öğrencileri iyi takip etmek, dengelemek ve yerine göre kuralsızlıklarını sınırlandırarak kurallı çalışmaya sevk edebilmek gereklidir. Bu amaçla öğretim sürecinde yapılabilecekler şöyle sıralanabilir:

- Öğrenciden, çalıştığı eserlerden oluşan bir dosya hazırlamasını istemek
- Çalıştığı eserin formal ve armonik çözümlenmelerini yaptırmak
- Örneğin, 1 haftalık bir çalışma planı hazırlatıp, bu plana uyarak çalışmasını istemek ve sonucu birlikte değerlendirmek
- Kurallı bir öğrenciyi gerek ders, gerek çalışma aşamasında izletip, modelleme yapmasını sağlamak
- Zaman zaman doğaçlama yapmak gibi yaratıcılıklarını kullanabilecekleri alternatif çalışmalara izin vermek (Böylelikle kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak)

5. Metaprogram-Benzerlikçi-Farklılıkçı:

Benzerlikçi insanlar olayların ortak yönlerine odaklanırlar. Uyumludurlar. Farklılıkçı insanlar ise hemfikir olmayı sevmezler. Risk almaktan hoşlanırlar. Farklara odaklanırlar (O'Connor ve Seymour, 1994:148). Farklılıkçı insanların en çok kullandıkları kelimeler; evet, ama, bilmiyorum, bir şey eksik, farklı, fena değil, belki gibi kelimelerdir. Benzerlikçi insanlar ise ;Aynen, gibi, benzer kelimelerini sık kullanırlar.

Benzerlikçi öğrenci, benzer teknikleri içeren etütleri, benzerlikler gösteren eserleri daha çabuk öğrenir. Farklılıkçı öğrenci ise yeni eserler çalışmaktan, yeni teknikler uygulamaktan hoşlanır.

• Benzerlikçi Öğrenciye Yaklaşım

Eserlerde önce benzer noktaların üzerinde durmak ve bilgiyi transfer etmesini istemek, benzerlikçi öğrenciye kolaylık sağlar. Öğrenciden çalıştığı eserdeki teknik ve müzikal öğeleri, daha önce çalıştığı benzer bir eserle bağdaştırmasını istemek de mümkündür. Derste farklı bir yol izlemek benzerlikçi öğrenciyi tedirgin edebilir. Bundan kaçınmak gerekir. “Daha önce çalıştığın etüde çok benziyor” gibi ifadeler kullanmak, ilgisini çekip, motivasyonunu arttırabilir.

• Farklılıkçı Öğrenciye Yaklaşım

Çalıştığı eserlerde farklı noktaları görmeye ve farklı açılardan düşünmeye yönlendirmek, farklılıkçı öğrencinin motivasyonunu arttırır. Ayrıca eserleri çalışırken dönem ve stil özelliklerinin farklılıkları üzerinde durmak, dikkatini çalışmaya yoğunlaştıracaktır. Bu metaprograma sahip öğrencilere alternatifler içeren ve çok fazla çalınmamış farklı bir eser çalıştırmak güzel sonuçlar doğurur. Çalışma sürecinde “Daha önce çalıştıklarından çok farklı” gibi ifadeler kullanılabilir.

6. Metaprogram- Genel Bakış Açısı-Ayrıntılı Bakış Açısı:

Genel bakış açısına sahip olanlar, olaylara bir bütün olarak bakarlar. Bilgiyi bütün olarak almak isterler. Detaylardan sıkılırlar. Büyük resime bakmayı tercih ederler. Ayrıntılı bakış açısına sahip olanlar ise detaylar üzerinde dururlar. Bilgiyi küçük parçalar halinde almayı tercih ederler(Lawley,1997:4).

Bazı öğrenciler, eseri çalışırken mutlaka baştan sona çalışma gereksinimi duyarlar. Bu tür öğrenciler, genel bakış açısına sahip öğrencilerdir. Ayrıntılı bakış açısına sahip öğrenciler ise, acele etmeden, eseri ölçü ölçü çalışmayı ve her detayı görmeyi tercih ederler. Hata yapmak ve ayrıntı kaçırmak istemezler.

• Genele Bakan Öğrenciye Yaklaşım

Genele bakan öğrenciler için, çalışılacak müfredatla ilgili genel bir bilgi vermek yararlı olur. Bu, onların eğitim sürecine büyük bir resim olarak bakıp, kendilerini hazırlamalarını sağlar. Genel düşünen öğrenciyi, fazla detayla boğmadan çalıştırmak önemlidir.

Ders sürecinde öğrencinin yeni verilen bir eserin bütünü görmesine, mümkünse tamamını deşifre etmesine izin vermek gerekir. Genel bakış açısına sahip öğrencilerde dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta vardır. Öğrenci çalışma esnasında eseri fazla genel düşünüp, önemli detayları atlayabilir. Bu durumda gerekli uyarılar yapılmalıdır. Örneğin, eserin gerektirdiği nüansların da bütünü bir parçası olduğunu anlatmak ve uygulamasını sağlamak gibi...

• Ayrıntıya Bakan Öğrenciye Yaklaşım

Ayrıntılı bakış açısına sahip öğrenciyi, çalışılacak müfredat ya da eserle ilgili detaylı bilgilendirmek, ona neyin neden çalışılması gerektiğini anlatmak, faydalı olacaktır.

Öğrencinin, eserin tamamını tanınması, yorum esnasında eserin bütünlüğünü bozmadan çalmasını sağlayacağı için bu metaprograma sahip öğrencilerin de önce bütünü deşifre etmesini istemek yerinde olur. Öğrenci böyle bir durumda çekingen davranıyorsa, temponun ve yapılan ufak hataların ilk çalmada çok önemli olmadığını vurgulamak gerekir.

Eseri tanıdıktan sonra daha küçük parçalar/bölümler halinde çalışmasını sağlamak ve aceleci davranmadan, ona ihtiyacı olan zamanı tanımak öğrenciyi rahatlatacaktır.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bireylerin davranış ve düşünce biçimlerini belirleyen metaprogramlar, eğitim sürecinde eğitime, öğrenciyi tanıma, öğrencinin hangi davranışı neden yaptığını ve hangi durumlarda nasıl düşündüğünü anlayabilmenin kapılarını açan anahtardır demek, yanlış olmayacaktır.

Metaprogramların bilinmesi, eğitimin her alanında olduğu gibi, çalgı eğitiminin en temel ve en önemli öğelerinden olan piyano eğitimi sürecinde de, eğitimcilerin öğretme güçlerini arttıracaktır. Aynı zamanda metaprogramlar, piyano eğitimcilerinin bilinçli bir şekilde uygulayabileceği yaklaşımlara ışık tutmakta, bu özelliğiyle eğitime, öğrencinin davranış biçimine göre öğretim yapabilme kolaylığı sunmaktadır.

Metaprogramlara yönelik bir öğretime ilişkin öneriler şöyle sıralanabilir:

–Eğitimcinin, kendi sahip olduğu metaprogramları bilmesi öğrencisini daha iyi anlayıp, ona daha fazla yardımcı olabilmesini sağlayacaktır. Bu nedenle piyano eğitmeni, önce kendi metaprogramlarını belirlemelidir.

–Metaprogramların iyi ya da kötü olarak ayrıldığı, yalnızca davranış ve düşünce farklılıklarını ortaya koyduğu unutulmamalıdır.

–Öğrenci, metaprogramı nedeniyle öğrenme zorluğu yaşıyor ve sorunlarla karşılaşıyorsa, ona, kendi yararı için odağını belirli bir konuda değiştirebilecek kadar esneklik kazanmanın başarısı açısından gerekli olabileceği bilgisi aşılanmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALDER, Harry. (1998). **Yöneticiler İçin NLP**. (Çev. Tefik Ertan). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- ANDREAS, Steve ve FAULKNER, Charles. (2001). NLP Başarının Yeni Teknolojisi.(Çev. Alican Azeri). İstanbul: Beyaz Yayınları
- BİÇER, Turgay. (1999). **NLP - Kişisel Liderlik**. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- DÖVÜCÜ, Tamer. (1999) **.Türkiye’den NLP ve Siberetik Uygulamaları**. İstanbul: Beyaz Yayınları
- LAWLEY, James, (1997). **The Application of Metaprogrammes in the Classroom**. Published in Rapport, Journal of the Association for NLP (UK), No 37, Autumn.
- O’CONNOR, Joseph ve J. Seymour. (1994). **Training With NLP: Skills For Trainers, Managers and Communicators**. England: Thorsons.